

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ยึดการพัฒนาประเทศไทยภายใต้กรอบแนวความคิดการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมา อันจะเห็นได้จากการสร้างระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังได้มีการนำเอาทรัพยากรอื่น ๆ มาใช้ประโยชน์ทางพลังงานเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม ถึงกระนั้นก็ดีในการพัฒนาประเทศและการพัฒนาอุตสาหกรรม เรายังต้องอาศัยน้ำมันซึ่งสั่งซื้อมาจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเมื่อน้ำมันมีราคาสูงขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา จึงมีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศอย่างรุนแรง รัฐบาลทุกสมัยจึงถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาแหล่งพลังงานธรรมชาติที่ค้นพบในประเทศ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งพลังงานทดแทน

การพัฒนาแหล่งพลังงานธรรมชาติ อาทิ เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ การนำเอาพลังงานความร้อนจาก เชื้อเพลิงที่มีอยู่ เช่น ถ่านลิกไนท์ ก๊าซธรรมชาติ แหล่งพลังงานธรรมชาติเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ทางการผลิตกระแสไฟฟ้าซึ่งถือกันว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนการพัฒนาประเทศทางด้านต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคมหรือการเมือง โดยที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) จะทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการผลิต จัดหาและจัดส่งพลังงานไฟฟ้ามาสนองความต้องการของประชาชนให้เพียงพอ ในรายงานประจำปี 2529 ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ปรากฏว่าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ได้ทำการพัฒนาแหล่งพลังน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ในการผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นจำนวนทั้งสิ้น 11 เขื่อนแล้ว คิดเป็นปริมาณกระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้ร้อยละ 30.07 ของกำลังการผลิตกระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้ทั้งหมด แต่ปริมาณความต้องการในการใช้กระแสไฟฟ้าของประเทศก็มีเพิ่มมากขึ้นทุกขณะทั้งในส่วนของการเพิ่มมากขึ้น และจากการพัฒนาอุตสาหกรรม นอกจากนี้แล้วรัฐบาลยังได้มีนโยบายที่จะลดการขาดดุลย์ในเรื่องน้ำมันที่จะต้องสั่งเข้ามาจากต่างประเทศ ดังนั้นความจำเป็นในการพัฒนาแหล่งพลังงานน้ำจึง เป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2524 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จึงได้เสนอรายงานความเหมาะสมของโครงการไฟฟ้าพลังงานน้ำแควใหญ่ตอนบน (เขื่อนน้ำโจน) ต่อรัฐบาลโดยผ่านสำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยที่โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน (เขื่อนน้ำโจน) เป็นโครงการ เชื้อนกกักเก็บน้ำอเนกประสงค์ ซึ่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตกล่าวว่า แหล่งน้ำใหญ่ ๆ ในประเทศได้รับการพัฒนาไปหลายแห่งแล้ว โดยเฉพาะในภาคตะวันตกของประเทศนับตั้งแต่ได้มีการก่อสร้าง เขื่อนศรีนครินทร์ และ เขื่อนท่าทุ่งนาบน แม่น้ำแควใหญ่ บนแม่น้ำแควน้อยมีการก่อสร้าง เขื่อนเขาแหลม ผลของการดำเนินการได้บรรลุตาม เป้าหมายที่ได้วางแผนการไว้ ฉะนั้นจึงยังมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในประเทศไทยอีกเพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่สามารถพัฒนาได้ คือ ตอนบนของแม่น้ำแควใหญ่ (เขื่อนน้ำโจน) (ข่าวสัปดาห์ ฉบับพิเศษ 30:3) ในการเสนอเรื่องเพื่อขออนุมัติการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนในปี พ.ศ. 2524 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เห็นควรให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้จัดทำ และเสนอแผนงานแก้ไขบรรเทาผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาด้วย ดังนั้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2525 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เป็นครั้งแรก นับแต่นั้นมากระแสการคัดค้านก็ได้เริ่มขึ้น (วิฑูรย์, 2530:2)

การคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนในครั้งนั้น นายทัญญู ณ ถลาง ประธานคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ได้เสนอบันทึกเรื่องปัญหาข้อขัดแย้งเรื่องการสร้างเขื่อนน้ำโจน ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 2525 สรุปความว่า คณะที่ปรึกษา ไม่เห็นด้วยกับการสร้างเขื่อนน้ำโจน โดยพิจารณาจากผลดีผลเสียของชาติบ้านเมืองเทียบเคียงโดยถี่ถ้วนแล้ว ในขณะที่เดียวกันกระแสการคัดค้านจากกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าร่วมคัดค้านที่ประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายที่เป็นนักอนุรักษ์ นักวิชาการ ข้าราชการ และประชาชนชาวจังหวัดกาญจนบุรี การแสดงทัศนะของนักวิชาการ และข้าราชการ เป็นไปอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่เคยมีมา (สุทิน, 2527:117) มีแผนและระบบอย่างดีและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแกนประกอบด้วยข้าราชการ สถาบันการศึกษา และชมรมนักศึกษา มีการสร้างแนวร่วมซึ่งมีชมรมนักศึกษา นักเรียน หนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนบางสาขา เช่น นักจัดรายการวิทยุ เป็นต้น

สาระสำคัญในการคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนของกลุ่มผู้คัดค้านในช่วงปี พ.ศ. 2525 สรุปได้ดังนี้ (บุญส่ง, 2525:3-8) ข้อมูลการศึกษาของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในด้านความเสียหายของการสูญเสียเนื้อที่ป่าไม้ และการคำนวณปริมาณน้ำฝนและข้อมูล

อื่น ๆ ที่จะได้รับผลกระทบ เมื่อมีการก่อสร้าง เขื่อนน้ำโจนมีค่าตลาด เคลื่อนและขาดหายไปมาก การสร้างเขื่อนจะเป็นการทำลายบริเวณทุ่งป่าใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติอันสมบูรณ์ที่เหลืออยู่เพียงแห่งเดียวของประเทศไทย ทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร ทำลายเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่ และห้วยขาแข้ง การสร้างเขื่อนจะมีผลในการเปิดทางสะดวกให้มีผู้บุกรุกเข้าไปทำลายป่า ตัดไม้ ทำเหมืองแร่ ซึ่งยากต่อการควบคุมรักษา การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยควรจะหาทางเลือกอื่น ๆ ในการนำทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่นที่ประเทศไทยมี เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ถ่านลิกไนต์มาใช้เป็นพลังงานทดแทน

เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2525 รัฐบาลได้พิจารณาโครงการเขื่อนน้ำโจนโดยเปิดการประชุมคณะรัฐมนตรีนัดพิเศษขึ้น และจัดให้มีตัวแทนฝ่ายต่าง ๆ อาทิ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยในนามผู้สนับสนุนโครงการฯ กับ ดร. นาท ศิวทวีรุฬห์ ดร. สุรพล สุดาราร และ นาย ธวัช เป้าอารีย์ ในนามตัวแทนฝ่ายคัดค้าน เข้าชี้แจงผลของการประชุมในวันนั้น นายกรัฐมนตรีได้ตั้งคณะทำงานขึ้นมา 6 คน มีนาย สมหมาย สุนทรະภูล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธาน นาย เสนาะ อนุภากุล เป็นเลขานุการ เพื่อพิจารณารายละเอียดของโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบนและนำเสนอผลการศึกษาเพื่อพิจารณาอีกภายใน 90 วัน และต่อมาเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2525 ประธานคณะศึกษา ขอเลื่อนการพิจารณาจาก 10 มกราคม 2526 ไปเป็นเดือน กุมภาพันธ์ 2526 โดยที่ประธานฯ ในการศึกษา กล่าวว่า "เนื่องจากมีข้อมูลต่าง ๆ เข้ามามากทำให้ยังสรุปผลไม่สำเร็จ โดยเฉพาะข้อมูลบางอย่างที่ต้องศึกษาคือ เช่น เรื่องถนน แหล่งโบราณคดี แหล่งแร่" (มติชน, 2525:12) และเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2526 ประธานฯ ในการศึกษา ขอเลื่อนการแถลงผลการศึกษาต่อไปอีก 2 สัปดาห์ โดยกล่าวว่า "การประชุมยังไม่มีผลสรุป ต้องพิจารณาให้รอบคอบ ถ้ามีผลเสียที่จะมากกระทบควรหาทางแก้ไข ชันคัดค้านต่าง ๆ ต้องหาคำตอบให้หมด" (มติชน, 2526:1)

นาย สมหมาย สุนทรະภูล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ประธานคณะกรรมการการศึกษาปัญหาการสร้างเขื่อนน้ำโจนแถลงภายหลังการประชุมคณะกรรมการเป็นครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2526 ว่า "จะนำเสนอนายกฯ ในวันจันทร์ที่ 16 เมษายนนี้ การเสนอรายงานนายกฯ จะสรุปเป็นประเด็น ๆ ให้พิจารณา โดยประเด็นสรุปเป็นประเด็นที่มีการโต้แย้ง และกรรมการเสนอวิธีการแก้ไขตามที่มิชอบโต้แย้งว่าจะแก้ไขได้มากน้อยแค่ไหน ไม่ได้เสนอว่าจะสร้างหรือไม่ แต่จะสรุปข้อดีข้อเสีย และวิธีการแก้ไข" และในวันที่ 12 เมษายน 2526 พลโท จันทรคุปต์ สิริสุทธิ เลขานุการนายกรัฐมนตรี เปิดเผยว่าที่ประชุม ครม. เมื่อวันที่ 12

เมษายน ไม่ได้มีการหยิบยกเรื่องการสร้างเขื่อนน้ำโจนมาพิจารณาแต่อย่างใด เพราะที่ประชุมเห็นว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องนโยบายที่รัฐบาลรักษาการไม่อาจตัดสินใจได้ จึงให้มีการพิจารณาตัดสินชี้ขาดเรื่องนี้ในสมัยรัฐบาลหน้า และรัฐบาลนี้ไม่มีงานอะไรติดค้าง” (บาตุภูมิ, 2526 : 16)

แม้ว่าจะจะมีการเลือกตั้งทั่วประเทศในเดือนเมษายน 2526 มีการจัดตั้งคณะรัฐบาลโดยมี พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นสมัยที่ 3) มีการปรับปรุง และเปลี่ยนรัฐมนตรีมาแล้วหลายครั้ง แต่โครงการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนก็ยังไม่มีการตัดสินชี้ขาดจนในที่สุดการเคลื่อนไหวในเรื่องเขื่อนน้ำโจนได้กลับมาเป็นประเด็นของกระแสการคัดค้านขึ้นมาอีกวาระหนึ่งเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2530 เมื่อการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้ทำบันทึกผ่านสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อขอรับทราบนโยบายเกี่ยวกับโครงการการสร้างเขื่อนน้ำโจนจากรัฐบาล โดยอ้างเหตุผลว่า ขอให้มีการลงมติเด็ดขาดว่าจะให้สร้างหรือยุติโครงการอย่างสิ้นเชิง และไม่สร้าง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ จะได้หาวิธีอื่นมาทดแทนทางด้านพลังงานต่อไป

เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2530 โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้แถลงผลการประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจว่า “ที่ประชุมได้พิจารณาข้อเสนอของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่ขอทราบนโยบายของรัฐบาลในการดำเนินงานโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน และความเห็นของเรืออากาศโท สุลี มหาสันตนะ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรีให้รับโครงการดังกล่าวไปพิจารณานั้น ผลการพิจารณาเห็นว่าโครงการนี้มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและการเงิน แต่เพื่อให้เกิดความรอบคอบ และมีความมั่นใจในเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ทุกด้าน คณะรัฐมนตรีเศรษฐกิจจึงได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่ง โดยมี พลตำรวจเอก เทียนชัย สิริสัมพันธ์ รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และมีกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางภาครัฐบาลและเอกชน รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้วย คณะกรรมการคณะนี้มีหน้าที่พิจารณาทบทวน และจัดทำข้อเสนอที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของโครงการโรงงานไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบนต่อสิ่งแวดล้อม และให้จัดทำข้อสรุปรวมทั้งข้อเสนอแนะว่าควรจะดำเนินโครงการหรือไม่ โดยให้เสนอต่อคณะกรรมการรัฐมนตรีเศรษฐกิจเพื่อพิจารณาภายใน 90 วัน” (มดิชน, 2530 : 2)

ทางฝ่ายกลุ่มผู้คัดค้านที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างเขื่อนน้ำโจนก็ได้มีการประชุมร่วมกันเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2530 ประกอบด้วย ผู้แทนท้องถิ่นภายในจังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มนิสิต นักศึกษา กลุ่มชมรมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มนักวิชาการซึ่งผลของการประชุม

ได้สรุปเหตุผลของการคัดค้านโครงการนี้ด้วยสาเหตุหลัก 5 ประการ คือ (วิฑูรย์, 2530 5)

1. การสร้างเขื่อน เพื่อเพิ่มกระแสไฟฟ้าเพียง 1% ไม่คุ้มค่ากับการสูญเสียในแง่ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อม
2. การสร้างเขื่อน เป็นการทำลายทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งเป็นป่าที่สมบูรณ์ที่สุดในเอเชียอาคเนย์ และพื้นที่ป่าบริเวณนี้ คณะรัฐมนตรีและองค์การยูเนสโกได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมทางธรรมชาติของโลก (ประเทศไทยได้เข้าร่วม เป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมทางธรรมชาติของโลก)
3. ข้อมูลทางวิชาการที่มีอยู่ยังไม่สมบูรณ์เพียงพอ และน่าจะมีการสำรวจหาข้อมูลเพิ่มเติม ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ก่อนตัดสินใจ
4. น่าจะมีทางออกอื่นในการผลิตกระแสไฟฟ้าโดยไม่ต้องทำลายสภาพแวดล้อม
5. น่าจะมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการนี้โดยตรง

ผลจากการประชุมในครั้งนี้ ได้มีมติเกี่ยวกับการคัดค้านที่จะดำเนินการต่อไป คือ จะดำเนินการประสานงานเพื่อร่วมกันคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนต่อไป จะทำหนังสือถึง พลเอก เทียนชัย สิริสัมพันธ์ เพื่อขอให้คณะกรรมการฯ เปิดโอกาสให้กลุ่มคัดค้านได้ชี้แจงข้อมูล จะเสนอให้รัฐบาลเผยแพร่ข้อมูลให้กลุ่มคัดค้าน และประชาชนได้ทราบด้วย และกลุ่มคัดค้านจะทำการณรงค์ให้ข้อมูลแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

16 ตุลาคม 2530 ได้มีการประชุมจากผู้แทนขององค์กรต่าง ๆ รวม 38 องค์กร ที่ร่วมคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน และได้มีมติร่วมกัน 3 ข้อ คือ ทุกองค์กรขอประกาศจุดยืนว่าจะคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน และขอให้รัฐบาลยกเลิกโครงการเสีย ทุกองค์กรยืนยันจะร่วมกันรักษาป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และจะประสานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อที่จะจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และจะรณรงค์ให้ประชาชนชาวกาญจนบุรี และจังหวัดใกล้เคียงที่จะได้รับผลกระทบจากเขื่อนร่วมกันแสดงประชามติคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนต่อไป โดยการรณรงค์จะใช้วิธีสันติที่สุด

กระแสคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนกระทั่งวันที่ 18 มีนาคม 2531 พลเอก เทียนชัย สิริสัมพันธ์ ประธานคณะกรรมการพิจารณาผลกระทบของ

โครงการ เชื้อนน้ำโจน ได้แถลงข่าวแก่สื่อมวลชนว่า คณะกรรมการ เพื่อพิจารณาผลกระทบของโครงการก่อสร้าง เชื้อนน้ำโจน ได้สรุปผลการศึกษา เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีฝ่าย เศรษฐกิจว่า (สยามรัฐ 2531:1 และ 16) น่าจะระงับโครงการไว้ก่อน ด้วยเหตุผลที่ว่า

1. ยังขาดข้อมูลที่สำคัญและ เชื่อถือได้ว่าจะใช้ เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ
2. ผลประโยชน์ที่จะได้รับในการลงทุนจากโครงการมีข้อมูล เพียงพอที่จะตัดสินใจ เห็นด้วย แต่ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม และนิเวศน์วิทยา ยัง เป็น เรื่องที่ไม่สามารถคัดออกมา เป็นตัวเลขได้
3. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านป่าไม้ มีความเห็นว่าข้อมูลไม่เพียงพอสำหรับการตัดสินใจ ในเรื่องนิเวศน์วิทยา
4. ประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการนี้ควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้วย
5. ในกรณีที่ระงับการดำเนินการของโครงการนี้ ควรมีมาตรการให้ทุกฝ่าย เข้มงวดในการ เข้ามาร่วมกันป่าและสัตว์ป่าในบริเวณดังกล่าว
6. ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เร่งผลิตไฟฟ้าด้วยวิธีอื่น และเร่งสำรวจการใช้ทรัพยากรพลังงานธรรมชาติมาใช้ให้พอกับความต้องการของประชาชน

ดังนั้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2531 กลุ่ม/องค์กรที่เข้าร่วมในการคัดค้านการสร้าง เชื้อนน้ำโจน จึงได้มีการจัดชุมนุมขึ้นที่ศาลหลักเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อยุติการคัดค้านการสร้าง เชื้อนน้ำโจน ในขณะที่เดียวกันก็เรียกร้องให้ประชาชนชาวกาญจนบุรีได้ เข้าร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ ต่อไป โดยเฉพาะเรื่องของป่าไม้ และป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2531 ได้มีการแถลงผลการประชุมคณะรัฐมนตรีฝ่าย เศรษฐกิจว่าคณะรัฐมนตรีฝ่าย เศรษฐกิจมีมติ เห็นชอบตามข้อสรุปผลการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาผลกระทบจากการสร้างโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน คือ ให้ระงับโครงการไว้ก่อน (สยามรัฐ 2531:1 และ 16)

เมื่อมองย้อนไปในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เราก็จะพบว่าได้มีปรากฏการณ์ที่แสดงออกถึงความไม่พึงพอใจต่อปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาสภาพแวดล้อมหลายต่อหลายปรากฏการณ์นับตั้งแต่การแสดงออกในการ เคลื่อนไหว เพื่อคัดค้านการสร้าง เชื้อนน้ำโจน เมื่อปี พ.ศ. 2525 คัดค้านการก่อสร้างโรงงานแทนทาลัม จังหวัดภูเก็ต ปี พ.ศ. 2529 คัดค้านการ

สร้างกระเช้าลอยฟ้าตอยสุเทพ ปี พ.ศ. 2529 คัดค้านนโยบายการส่งเสริมปลูกไม้ยูคาลิปตัส
เมื่อปี พ.ศ. 2530 หรือแม้แต่ความไม่พึงพอใจของราษฎรต่อกรณีการสร้าง เขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ
บางลาจ จังหวัดปัตตานี เมื่อปี พ.ศ. 2518-2519

นักวิชาการไทยที่มีบทบาทสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อมได้แสดงทัศนคติปัญหาความขัดแย้งทาง
ด้านสิ่งแวดล้อมว่า "ปัจจุบันประชาชนได้ตื่นตัวและให้ความสนใจกับปัญหาสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น
เพราะประชาชนได้รับการศึกษา มีสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นผล
ทำให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสาร และความเป็นมาของการพัฒนาต่าง ๆ มากมาย เมื่อหน่วยงาน
ของรัฐบาลจะดำเนินโครงการใด ๆ ประชาชนต่างก็สนใจ และอยากมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง จึงเกิดมี
การตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อช่วยการพัฒนาต่าง ๆ ให้เป็นไปตามรูปแบบที่เหมาะสม แต่
จากการที่หน่วยงานของรัฐบาลยังต้องดำเนินงานตามกรอบที่วางไว้ จึงไม่สามารถที่กลุ่มประชาชน
จะเข้าไปร่วมประสานงานหรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้ จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่าง
หน่วยงานของรัฐบาลกับกลุ่มประชาชนที่มีความสนใจในโครงการนั้น ๆ มากขึ้น" (สุรินทร์, 2530)
หรือในแง่มุมอื่น เช่น "การเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา
มาเกิดจากการผลักดันของนักสิ่งแวดล้อมในการก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
และในการเสนอให้มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการพัฒนาใหม่ ๆ" (Tuntawiroon
และ Samootsakorn 1986:295) หรือในทัศนะของนักวิชาการ และนักอนุรักษ์นิยมผู้มึบทบาท
สำคัญต่อการเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมได้ให้ทัศนะว่า "มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริม
คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 หรือควบคุมและแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่ง
แวดล้อมที่รุนแรงขึ้น อันเป็นเหตุให้เกิดองค์กรที่สำคัญ เพื่อทำหน้าที่ในการอนุรักษ์สภาวะแวดล้อม
ของประเทศ คือ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.....แนวความคิดการมองปัญหา
สิ่งแวดล้อมว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศชาติได้แพร่หลายไปในวงกว้างโดยมีการก่อตั้งสถาบัน
ทางการศึกษาในมหาวิทยาลัย และได้เกิดชมรมอนุรักษ์สภาวะแวดล้อมในชื่อต่าง ๆ หลายชมรม"
(สุรพล และคณะ, 2525:76)

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์การคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนในสถานการณ์ช่วงนี้ก็จะเห็น
ว่าฝ่ายคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มสมาคม ชมรม ที่เป็นองค์กรภาคเอกชน
ด้านการอนุรักษ์ กลุ่มพลังมวลชนในท้องถิ่นและส่วนกลาง ประชาชนชาวจังหวัดกาญจนบุรี และ
ประชาชนในเขตใกล้เคียงได้เข้าร่วมในการคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนอย่างกว้างขวาง กลุ่ม
ที่มีบทบาทในการคัดค้านในช่วงนี้จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพืชพรรณแห่ง-

ประเทศไทย โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ชมรมธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพื่อนาคตกกาญจนบุรี สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม ชมรมสภาวะแวดล้อมสยาม คณะกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม 15 สถาบัน เป็นต้น การคัดค้านที่ปรากฏให้เห็นจึงมีในรูปแบบต่าง ๆ กัน อาทิเช่น สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ได้จัดอภิปรายเรื่อง เชื้อนน้ำใจบนเส้นทางพัฒนาประเทศไทยจริงหรือ?, คณะอนุกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม 15 สถาบัน (คอทส.) ได้ออกรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับ เชื้อนน้ำใจและผลกระทบจากโครงการให้ประชาชนในกรุงเทพฯ ได้ทราบ, การจัดประชุมคัดค้านการสร้าง เชื้อนน้ำใจและออกแถลงการณ์ร่วมกัน โดยมีชมรมธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพื่อนาคตกกาญจนบุรี เป็นแกนกลาง, จัดประชุมกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ เพื่อร่วมกันคัดค้านและการแสดงวงดนตรีเพื่อทอาทูปในการดำเนินงานคัดค้าน, กลุ่มอนุรักษ์ซึ่งิกรยานคัดค้านการสร้าง เชื้อนน้ำใจจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คอทส. ซึ่งิกรยานจากกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อคัดค้านการสร้าง เชื้อนน้ำใจร่วมกับชมรม กลุ่มพลังในจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

การดำเนินการคัดค้านการสร้าง เชื้อนน้ำใจที่เกิดขึ้นนี้จะพบว่ากลุ่มและองค์กรต่างๆ ที่เข้าร่วมในการคัดค้านการสร้าง เป็นกลุ่มหรือองค์กรที่ได้มีการกระทำร่วมกันบางอย่างโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน และเป็นการแสดงออกถึงความต้องการที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในวิธิต่างที่กลุ่มและองค์กรเหล่านี้ต้องการ นั่นคือ ไม่ให้มีการก่อสร้างโครงการ ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาว่าปัจจัยอะไรบางอย่างที่เป็นตัวกำหนดในการเลือกใช้ยุทธวิธีที่ต่างกันในช่วงการทางสังคม เพื่อให้ระงับการก่อสร้าง เชื้อนน้ำใจ ในช่วงการเคลื่อนไหวที่กลุ่มต่าง ๆ ได้เข้าร่วมสนับสนุนในการคัดค้านได้มีวิธีการ (กิจกรรม) อะไรบ้างในช่วงการฯ ดำเนินการ และใครบ้างที่มีบทบาทสำคัญในช่วงการเคลื่อนไหวได้นำมาพิจารณาชี้แนะ ประเมินสถานการณ์เพื่อเลือกใช้ยุทธวิธี ทั้งนี้เพราะผู้ศึกษาเห็นว่าการดำเนินยุทธวิธีต่าง ๆ ในการคัดค้าน เพื่อให้ระงับการก่อสร้าง เชื้อนน้ำใจมีผลต่อการชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการคัดค้าน นอกจากนี้ยังมีผลต่อการรับรู้ของประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาสภาวะแวดล้อม และระบบนิเวศวิทยาที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการก่อสร้าง เชื้อน การศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดในการเลือกใช้ยุทธวิธีจึงเป็นความพยายามในการอธิบายช่วงการทางสังคมในอีกแง่มุมหนึ่งของปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการ เลือกใช้ยุทธวิธีในขบวนการทางสังคม ศึกษากรณีการคัดค้านการสร้าง เขื่อนน้ำโจน
2. เพื่อให้ทราบว่ากลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ ในขบวนการทางสังคมที่มีคุณลักษณะต่างกันจะ เลือกยุทธวิธีต่างแบบกันหรือไม่
3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดของ Ralph H. Turner ในกรณีศึกษาขบวนการทางสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีข้อมูลที่พอจะช่วยคาดคะเนหรือทำนายว่าขบวนการคัดค้านการสร้าง เขื่อนน้ำโจน จะดำเนินไปในทิศทางใด และจะจบลงอย่างไร
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ เลือกใช้ยุทธวิธีในขบวนการทางสังคม
3. เป็นการ เสริมความรู้ความ เข้าใจในการอธิบายขบวนการทางสังคมในแงุ่มที่ เกี่ยวข้องกับกลุ่มหรือองค์กรในขบวนการทางสังคม

ขอบเขตในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการศึกษา เฉพาะกลุ่มบุคคลในระดับผู้นำของกลุ่ม/องค์กร ที่เข้าร่วมในการคัดค้านการสร้าง เขื่อนน้ำโจนในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2530 จนถึงเดือนมีนาคม 2531 เพื่อที่ศึกษาว่าปัจจัยอะไรบ้างที่นำไปสู่การ เลือกยุทธวิธีตามแนวความคิดของ R.H. Turner ซึ่งได้แบ่งประเภทของยุทธวิธีออกเป็น 3 แบบ คือ ยุทธวิธีแบบชักจูง ยุทธวิธีแบบต่อรอง และยุทธวิธีแบบใช้กำลัง กลุ่ม/องค์กรที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในขอบข่าย การศึกษาครั้งนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกลุ่ม/องค์กร เอกชนที่มีภารกิจหน้าที่ในด้านการอนุรักษ์-ทรัพยากรทางธรรมชาติ และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ และสำหรับกลุ่ม/องค์กรที่อยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีที่ เข้าร่วมในการคัดค้านการสร้าง เขื่อนน้ำโจนในครั้งนี้ จะเป็นกลุ่มพลังมวลชนหรือกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นในทางการเมืองระดับท้องถิ่น การรวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี จะมีลักษณะหลวม ๆ อย่างไรก็ตามก็ตามกลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯและจังหวัดกาญจนบุรีที่ เข้าร่วมในการคัดค้านการสร้าง เขื่อนน้ำโจนต่างก็มี เป้าหมายที่ชัดเจนในการคัดค้าน

การสร้างเขื่อนน้ำโจน และได้มีการกระทำกิจกรรมอย่างค่อเนื่องในหลายรูปแบบ เพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนดังกล่าว

นิยามศัพท์ที่สำคัญในการศึกษา

1. ขบวนการทางสังคม หมายถึง การกระทำร่วมกันที่เป็นการแสดงออกในการคัดค้าน ไม่เห็นด้วยกับ (การดำเนินงานของรัฐบาลที่จะมีการรื้อฟื้น) โครงการการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจน โดยให้ความสนใจศึกษาต่อขบวนการทางสังคมในช่วงระยะเวลาเดือนตุลาคม 2530 ถึงเดือนมีนาคม 2531

2. กลุ่ม/องค์กรที่ดำเนินการเคลื่อนไหวในขบวนการทางสังคม หมายถึง กลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ ที่ได้มีการกระทำร่วมกันในความหมายดังข้อ 1)

3. กลุ่มเป้าหมาย หมายถึง รัฐบาลที่มีอำนาจในการอนุมัติการสร้างหรือระงับการสร้างเขื่อนน้ำโจน ซึ่งรวมถึงคณะกรรมการพิจารณาผลกระทบข้อเสนอโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน (เขื่อนน้ำโจน) โดยมี พลเอก เทียนชัย สิริสัมพันธ์ เป็นประธานฯ ในการพิจารณา

4. ผู้ที่ขบวนการทางสังคมมุ่งพิทักษ์ผลประโยชน์ให้ หมายถึง กลุ่มหรือประชาชนที่มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนขบวนการทางสังคม และเป็นผู้ที่ขบวนการทางสังคมสามารถอ้างได้ว่ากระทำไป เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ให้เขาเหล่านั้น ในการศึกษาครั้งนี้คือประชาชนชาวจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งจะ เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงมากที่สุดจากการสร้างเขื่อน

5. สาธารณชน หมายถึง ประชาชนและนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไปที่ได้มีส่วนร่วมในการพูดคุย วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับปัญหาการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนทั้งในด้านที่มีแนวโน้มจะสนับสนุนการก่อสร้างและไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้าง